

<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-12-2-53-65>

УДК 378+377

Ковтунець Володимир

ORCIDiD 0000-0001-9077-4867

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
заступник Голови, Національне агентство кваліфікацій, Україна
ykovtunets@ukr.net

Поліщук Надія

ORCIDiD 0000-0001-8954-0211

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент, Київський національний університет театру, кіно
і телебачення імені Івана Карпенка-Карого, Україна
Npolishchuk2020@ukr.net

Кваліфікації, результати навчання та компетентності. Термінологічні проблеми¹

53

Дослідження сучасних підходів до термінології в системі кваліфікацій, освіти та оцінюванні базується на мовних джерелах українською та англійською мовами, нормативно-правових документах України та Європейського Союзу. Автори доводять, що відповідно до законодавства України та законодавства Європейського Союзу та погляду сучасних дослідників цілі навчання, результати навчального процесу мають бути сформульованими у термінах результатів навчання, а не в термінах компетентностей. Компетентність у цьому сенсі означає здатність людини застосовувати результати навчання для досягнення певних цілей. Строге розділення результатів навчання та компетентностей було підтверджено стандартами ISO та новою версією Європейської рамки кваліфікацій (2017). Результати навчання слід інтерпретувати значно ширше, ніж обсяг знань і навичок, вони можуть включати цінності, ставлення тощо. Цей підхід частково підтримується новим законодавством України про освіту (2014-2017). Закони України вимагають, щоб результати навчання були вимірюваними.

Важливе зауваження стосується інтерпретації терміну *skills* українською мовою. Українська мова припускає два значення цього терміна: *skill* як здатність виконувати якусь діяльність, що вимагає певного обдумування та планування ("вміння"), та навичку як здатність виконувати найпростішу стереотипну дію, що стає звичкою («навичка»). Ця особливість української мови відображена в законах і дозволяє зробити оцінку навичок більш елегантною.

Виключення компетенцій із переліку результатів навчання не заперечує важливості компетенційного навчання та компетентнісного оцінювання, але допомагає прояснити ці підходи.

Ключові слова: результати навчання, компетентність, знання, уміння, компетентнісна освіта, компетентнісне оцінювання, освіта, вища освіта, професійно-технічна освіта.

¹Автори вдячні Ю.М.Рашкевичу за конструктивні обговорення досліджуваних проблем і запропонованих у роботі результатів.

Вступ

Запровадження в Європі системи кваліфікацій та національних систем кваліфікацій у державах Європейського Союзу та сусідів включно з Україною поставили низку важливих методологічних проблем. Одна з них – визначення змісту кваліфікацій - освітніх та професійних. Це при тому, що поняття кваліфікації загалом має чітке юридичне визначення: це «формальний результат процесу оцінювання та валідації, який отримується, коли компетентний орган визначить, що особа досягла результатів навчання за даними стандартами» (Council recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03)) (Council of EU, 2017).

Отже, кваліфікація – це результат оцінювання результатів навчання (learning outcomes) особи відповідно до заданих стандартів.

Разом з тим в Україні та в Європі загалом достатньо часто вживається термін «компетентність» (competence, competency). Цей термін вживається у трьох значеннях:

- 1) як синонім результатів навчання, зокрема умінь;
- 1) як альтернатива терміну «результати навчання»;
- 2) як одна із категорій результатів навчання.

Створення Національного агентства кваліфікацій України (НАК) поставило перед вітчизняною наукою та освітою завдання забезпечення об'єктивного присвоєння та визнання кваліфікацій, перш за все професійних, через оцінювання результатів навчання здобувачів таких кваліфікацій. Це неможливо реалізувати без визначення поняття та змісту кваліфікацій.

Перші професійні стандарти, затверджені Міністерством соціальної політики, - це стандарти на професії, передбачені Державним класифікатором професій (ДКП). Однак ДКП включає не лише кваліфікації, але також заняття (види робіт) та посади. Як свідчить практика, між професійними кваліфікаціями та заняттями (видами робіт) немає відповідності, яка б задавалася більш-менш однозначно.

З освітніми кваліфікаціями ситуація дещо простіша завдяки запровадженню в законодавство України Міжнародної стандартної класифікації освіти (ISCED, UNESCO) [2]. Однак і тут зустрічаємо проблему опису відповідних стандартів та кваліфікацій кожного з рівнів. Досі актуальною проблемою залишається компетентнісно-орієнтоване навчання (competence-based education) (Gervais, 2016). Досі це поняття не має загальноновизнаного визначення.

Варто зазначити, що відповідно до згаданих вище рекомендацій Ради ЄС змінився опис рівнів Європейської рамки кваліфікацій (ЄРК). З неї виключено компетентності. Опис рівнів ЄРК включає знання, уміння, відповідальність і автономію.

Мета статті

Метою роботи є дослідження еволюції опису кваліфікацій (як освітніх так і професійних) в Україні та країнах Європи і на цій основі формування сучасного підходу до понять кваліфікація, компетентність та результати навчання з метою застосування при формуванні Національної системи кваліфікацій. На цій основі запропоновано визначення компетентнісно-орієнтованого навчання (competence-based education) та компетентнісно-орієнтованого оцінювання ((competence-based assessment).

Методи дослідження

Основним методом є порівняльний аналіз підходів до розуміння зазначених концептуальних понять в історичній перспективі.

Результати дослідження

У нашому дослідженні ми будемо базуватися на оцінюванні якості освіти, зокрема, здобутих в освіті результатів навчання, виходячи з економічних критеріїв, які визначають якість здобутої освіти обсягом вигод та переваг, включно із заробітною платою, які отримує особа після здобуття освіти. Цей підхід важливий з точки зору інтересів особи, суспільства та економіки, зокрема, роботодавців. Власне з метою якомога повнішого задоволення потреб ринку праці в країнах Європи та інших країнах світу формуються відповідні системи кваліфікацій.

Рівні оволодіння знаннями. Таксономія Блума.

У XX столітті зростання ролі освіти у соціально-економічному розвитку держав, відповідно масовізація освіти, зокрема, вищої, стимулювали розроблення об'єктивних методів оцінювання якості освіти. Освітні вимірювання стали важливим напрямом досліджень у освітніх науках та психології.

Важливим досягненням стало розуміння рівнів засвоєння знань цілей навчання, відоме як таксономія Блума (Bloom's taxonomy) (Bloom, Engelhart, Furst, Hill, Krathwohl, 1956). Ця робота виконання Бенджаміном Блумом у співавторстві із Максом Енглехартом, Едвардом Ферстом, Уолтером Хілом і Девідом Кратволом (Benjamin Bloom, Max Englehart, Edward Furst, Walter Hill, and David Krathwohl | Walter Hill, and David Krathwohl).

Для цілей нашого дослідження важлива когнітивна область класифікації цілей навчання, яка включає шість рівнів: запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінювання.

З прикладної точки зору потреб ринку праці корисність здобутих знань настає з умінням їх застосовувати. Хоча для професійних кваліфікацій можуть бути корисними і певні знання на рівні розуміння та запам'ятовування. Наприклад, для водія важливо пам'ятати правила дорожнього руху, розуміти принципи роботи двигуна транспортного засобу. Однак ці знання будуть практично корисними, якщо водій уміє їх застосовувати при виконанні трудових функцій.

Для кваліфікацій високого рівня, починаючи із 7-го рівня Національної рамки кваліфікацій (НРК, 2020), цілі навчання мають передбачати вищі рівні оволодіння знаннями, зокрема, аналіз, синтез та оцінювання.

Емоційна та психомоторна області безумовно також важливі для визначення цілей навчання та оцінювання його результатів, оскільки від цих показників залежатиме здатність особи до продуктивного використання здобутих знань.

Уміння і навички. Незважаючи на нібито очевидну сутність цього поняття, у дослідженнях і в законодавстві знаходимо відмінні розуміння цього поняття.

В законах України термін «уміння» вживається без означення. Часто поруч вживається термін «навички» - як синонім чи як уточнення.

У законодавстві Європейського Союзу «"вміння" означає здатність застосовувати знання та використовувати ноу-хау для виконання завдань та вирішення проблем. У контексті ЄРК вміння описуються як когнітивні (пов'язані з використанням логічного, інтуїтивного та творчого мислення) або практичні (передбачають ручну моторику та використання методів, матеріалів, інструментів та інструментів)» (Council of EU, 2017).

Великий академічний тлумачний української мови (СУМ, 1980) визначає уміння як здобуту на основі досвіду, знання здатність належно робити що-небудь».

Цей ж словник визначає навичку як «схильність чи потреба діяти, вести себе певним чином; звичка; Уміння, набуте вправами, досвідом; навик» (СУМ, 1980).

Тобто, навичка є поняттям однокореневим із звичкою, означає уміння, набуте в процесі виконання вправ чи набуття досвіду.

З цим визначенням цілком узгоджується вживання терміну у Законі України «Про освіту» (2017). Наприклад, «навички здорового способу життя» у статті 55. Визначення поняття результатів навчання ставить навички поруч зі вміннями: «результати навчання - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів».

Кембріджський словник англійської мови дає таке визначення уміння (skills) – це здатність добре виконувати вид діяльності чи роботу, особливо тому, що особа вже це практикувала. У цьому ж словнику наводиться і варіант розуміння терміну в американській версії англійської: це спеціальна здатність робити що-небудь (Cambridge Dictionary, 2020).

Англомовна Вікіпедія пропонує таке визначення «Уміння - це здатність виконувати дію із визначеними результатами часто протягом певного часу, енергії або того і іншого. Уміння часто можна розділити на загальні та спеціальні вміння. Наприклад, у сфері трудової діяльності деякі загальні вміння включатимуть управління часом, командною роботою та лідерством, самомотивацію та інші, тоді як вміння, характерні для виду діяльності, будуть використовуватися лише для певної роботи. Вміння зазвичай вимагає певних стимулів навколишнього середовища та ситуацій, щоб оцінити рівень майстерності, яку демонструють та використовують» (Wikipedia, 2021).

При перекладі з англійської skills подається то як вміння, то як навички. При застосуванні треба враховувати контекст, як впливає з наведеного вище.

Підводячи підсумок, треба наголосити, що вміння стосовно кваліфікацій загалом розуміється як здатність виконувати певні дії чи роботу.

Аналогічне тлумачення відмінностей між двома термінами бачимо і в російській мові (ТСУ, 2021).

Вказані відмінності української термінології від англійської дозволяють більш диференційовано підходити до оцінювання вмінь і навичок.

Варто зазначити також, що навички частково можна зіставляти із психомоторною таксономією Блума.

Компетентність.

Поняття компетентності запровадив американський психолог Роберт Уайт (White, 1959). Метою було вивчення мотивації працівників. Поняття швидко увійшло у вжиток. Однак

в академічному середовищі досі відсутнє спільне розуміння цього поняття. Перелік 12 сучасних визначень, запропонованих з 1979 до 2018 року, можна знайти в англійській Вікіпедії (Wikipedia, 2021a).

Слід зауважити, що в українській мові присутні двоє однокореневих слів: компетентність і компетенція. Обидва перекладаються англійською як «competency». Словники англійської мови подають два значення цього слова: як синонім уміння і як обсяг правових повноважень органу влади чи посадової особи (Merriam Webster, 2020). В українській мові склалася практика, коли перше значення перекладається як компетентність, а друге - компетенція (СУМ, 1980, слова «компетентний», «компетенція»). У цій роботі ми ведемо мову про компетентність як до певної міри синонім умінь (хоча як видно із цитованих джерел, це не синоніми).

Українська енциклопедія освіти (Енциклопедія, 2010) визначає компетентність як «результат набуття здобувачем освіти компетенцій» і «передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності». У свою чергу компетенція визначається як «відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат».

При всій важливості досліджень проблеми компетентності для правового вжитку необхідно мати необхідну правову визначеність.

Практика свідчить, що запровадження у праві одного із варіантів, запропонованих дослідниками, не дає потрібного результату.

Так, законодавство України про освіту визначає компетентність як динамічну комбінацію «знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (Освіта, 2017). Однак у практичному застосуванні таке розуміння (безумовно, достатньо кваліфіковане з наукової точки зору) застосування не знайшло. Вже у статті 38 цитованого Закону знаходимо словосполучення «результат навчання (компетентність)», яке відображає у певному розумінні уявлення про компетентності як синонім результатів навчання. У стандартах вищої освіти термін компетентність, коли мова йде про обов'язкові результати навчання, замінено терміном «здатність» (див., наприклад, Дошкільна, 2019). Неважко переконатися, що в контексті цього стандарту термін «здатність» тотожний терміну «вміння». Візьмемо, наприклад, одну із загальних компетентностей - «КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово». Зрозуміло, що така здатність ґрунтується на відповідному умінні (уміннях) і не включає чогось суттєво доповнюючого.

У державному стандарті початкової освіти визначено основні компетентності, передбачені Законом, але вимоги до освітнього процесу визначені в термінах результатів навчання (Стандарт початкової освіти, 2018), що я буде показано нижче, цілком відповідає сучасній європейській практиці.

Резюмуючи стислий аналіз поняття компетентності слід сказати, що на відміну від традиційних словників дослідники розуміють компетентність значно ширше, аніж знання чи вміння. Компетентність не зводиться до здатності (читай уміння) виконувати певну діяльність чи роботу. Визначення, яке дається в українському законодавстві, загалом найкраще відповідає сучасним уявленням дослідників. Однак таке визначення не застосовується у

практиці. Більше того, уже в рамках одного Закону компетентність вживається у вужчому розумінні.

Результати навчання.

Интерес до поняття «результати навчання» актуалізувався у 2003 році після Берлінської зустрічі міністрів освіти країн, учасників Болонського процесу (Kennedy, 2007). Було поставлено завдання розробити методологію оцінювання кваліфікацій вищої освіти, яка дозволяла б зіставляти кваліфікації, здобуті у різних університетах.

Не можна стверджувати, що у визначенні результатів навчання панує одностайність дослідників. Однак всі без винятку визначення включають до результатів навчання знання та вміння. Інші складові, як наприклад, ставлення (attitude), цінності можна розглядати як складові знань на основі таксономії Блума.

Закон України «Про освіту» дає визначення результатів навчання у достатньо широкому розумінні: «результати навчання - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів». Важливим аспектом тут є вимога оцінюваності та вимірюваності результатів навчання. Тобто, ця правова норма означає, що все, що не можна виміряти та оцінити, не може бути результатом навчання.

Такий підхід є продуктивним з точки зору опису, оцінювання та присвоєння кваліфікацій.

Найкоротше і, мабуть, найзрозуміліше визначення результатів навчання є таким: це те, що здобувач освіти знає, розуміє, уміє і може продемонструвати після закінчення навчання або вивчення певного модуля.

Поняття компетентності внаслідок його широти і різного тлумачення не можна використати для опису кваліфікацій (D. Kennedy, 2007). Поняття результатів навчання продуктивне, як показує Д.Кеннеді, для планування цілей навчання, оцінювання результатів і порівняння кваліфікацій. Таксономія Блума дає інструменти для оцінювання результатів навчання.

Сучасне розуміння форм здобуття освіти: формальним, неформальним та інформальним шляхом знімає всі перешкоди до розуміння результатів навчання як бази для визначення та оцінювання кваліфікацій - освітніх та професійних.

Кваліфікації.

Маємо таким чином два правових визначення кваліфікації.

3) «Кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання) (Освіта, 2017);

4) Кваліфікація – офіційний результат процесу оцінювання та перевірки, який отримується, коли компетентний орган визначає, що особа досягла результатів навчання відповідно до заданих стандартів (Council of EU, 2017).

Для правильного розуміння кваліфікації слід визначитись, що саме має оцінюватись компетентною стороною для присвоєння кваліфікації.

Європейський підхід каже про оцінювання результатів навчання відповідно до стандарту.

Український варіант каже про «компетентності/результати навчання». Такий підхід цілком відповідає світовій практиці, яка склалася до 2017 року. Тривалий час компетентності визнавалися як результати навчання. Однак цей підхід не відповідає повною уявленням українських вчених і не відповідає переліку дескрипторів Європейської рамки кваліфікацій – ні сучасній версії, ні версії до 2017 року, у якій компетентності поруч із знаннями та вміннями розглядались як один із дескрипторів.

Про компетентності в сучасному розумінні можна вести мову як про результати, які проявляються під час застосування особою отриманої кваліфікації у подальшій діяльності – освітній чи професійній.

Таким чином треба погодитись, що кваліфікації присвоюються за результатами оцінювання результатів навчання. При цьому результати навчання слід розуміти у широкому розумінні слова, включаючи сюди крім знань та умінь також цінності, ставлення (attitude) тощо, в залежності від предметної області, незалежно від форми навчання: формального, неформального чи інформального.

Відповідно стандарти – освітні та професійні – мають описувати кваліфікації у термінах результатів навчання.

Компетентнісно-орієнтоване навчання.

Сказане вище не усуває поняття компетентності і не применшує його значення з точки зору кваліфікацій.

Відповідно до прийнятих у Європі та світі правових норм компетентність означає здатність особи застосувати здобуті результати навчання у своїй професійній діяльності, особистісному розвитку, подальшому навчанні тощо. Результати навчання – відомості, за якими присвоюються кваліфікації. До професійної діяльності особа допускається як правило після присвоєння відповідної кваліфікації.

З цього випливають важливі висновки.

Перш за все, результатами навчання не включають компетентності. Цілі та результати навчання мають бути спрямовані на певні компетентності, які мають виявитися в процесі подальшої діяльності особи.

Таким чином, компетентнісно-орієнтоване навчання можна визначити як навчання, цілями якого є результати навчання, що дозволяють здобувачеві бути компетентним/компетентною у певному виді професійної діяльності чи подальшому навчанні.

На жаль, у сучасній освітній і науковій літературі компетентнісно-орієнтоване навчання часто визначалося як навчання та оцінювання, зорієнтовані на здобуття знань та умінь (див., наприклад, (Ed.Glossary, 2020) і по суті нічим не відрізняється від звичайного навчання.

Визначення, яке дає англomовна Wikipedia (Wikipedia, 2021b), зорієнтоване більшою мірою на сучасне розуміння компетентностей: «Competency-based learning or competency-based education and training is an approach to teaching and learning more often used in learning abstract learning rather than concrete skills. It is also described as a type of education that creates competencies needed for improved productivity and focuses on outcomes as well as the learners' real-world performance».

В українській мові вживається частіше поняття компетентнісного підходу до навчання як аналог англomовного competence-based learning.

Україномовна Wikipedia (Вікіпедія, 2021), пропонує дещо відмінне визначення: Компетентнісний підхід — спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є загальні (базові, ключові) і спеціальні (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій освіті та професійній підготовці виділяють, крім загальних (базових, ключових), професійні (пов'язані із спеціальністю) та фахові (пов'язані із спеціалізацією) компетентності.

Українська енциклопедія освіти (Енциклопедія, 2010) поняття компетентнісно орієнтованого навчання розкриває у статті «компетентність в освіті». Важливо зазначити, що компетентності розглядаються тут не як результат навчання а, з посиланням на міжнародний досвід, як «характеристики результатів навчання».

Важливо звернути увагу на останні наукові та методичні публікації з проблем компетентнісно орієнтованого навчання.

Так у роботі (Colby, Rose, 2017) в обговоренні компетентнісного підходу до середньої освіти наголошується, що ядром нової парадигми освіти є доведення здобувача до рівня компетентності і відповідальність школи за цей результат.

При цьому автор бере за основу визначення компетентнісно-орієнтованого навчання як такого, що базується на п'яти характеристиках:

- здобувач освіти спрямовується до здобуття майстерності, яку може продемонструвати;
- компетентності включають чіткі визначені, вимірювані, трансферабельні цілі навчання, які розширюють можливості здобувача освіти;
- оцінювання є значущим і позитивним навчальним досвідом для здобувача;
- здобувач отримує вчасну і потрібну саме йому підтримку в його освітніх потребах;
- результати навчання акцентуються на компетентностях, які включають застосування і створення знань, поруч із розвитком важливих умінь та схильностей.

Робота (Preston, 2017) присвячена компетентнісно орієнтованому професійному навчанню. На практиці компетентнісну орієнтованість професійного навчання розуміють як підготовку здобувача до виконання трудових функцій безпосередньо на робочому місці.

Таким чином слід визнати відсутність у дослідників і практиків спільного розуміння компетентнісного підходу до навчання (навчання, що базується на компетентностях). Через неналежну визначеність поняття компетентності нечітко визначено і поняття компетентнісно-орієнтованого навчання.

Можна виділити такі основні підходи до визначення компетентнісної орієнтованості навчання.

1. Фокусування навчання на здобуття практичних вмінь та навичок.
2. Орієнтація навчання на кращу фундаментальну підготовку без акцентування на практичних вміннях.
3. Постановка за мету навчання кращу подальшу діяльність здобувача освіти.

Залежно від галузей освіти кожен підхід має свої переваги і недоліки. Наприклад, у медицині і медсестринстві компетентнісний підхід, як свідчать дослідження, дає гарні результати.

У підсумку треба сказати, що сучасні підходи розмежовуються поняття результатів навчання та компетентностей. Компетентності виявляються після присвоєння кваліфікації у процесі професійної діяльності чи подальшого навчання.

Таке розуміння дозволяє дати визначення компетентнісно-орієнтованому навчанню.

Відповідно до семантики терміну, навчання, яке сфокусовано на набутті компетентностей, має бути спрямоване на здобуття кваліфікації для конкретного виду діяльності. Процес навчання забезпечує здобуття результатів навчання. Вияв компетентностей здійснюється в процесі подальшої діяльності особи.

Таким чином компетентнісний підхід до формування цілей навчання має бути зорієнтованим на здобуття таких результатів навчання, які дозволяють здобувачеві проявити себе найкращим чином після здобуття кваліфікації у відповідному виді діяльності.

Компетентнісно-орієнтоване оцінювання.

У зв'язку з викладеним вище не можна обійти питання компетентнісно орієнтованого оцінювання. В педагогічній літературі можна знайти визначення компетентнісно орієнтованого оцінювання як оцінювання компетентностей.

Однак оцінювання компетентностей можливе лише шляхом декомпозиції компетентностей на складові: знання, вміння, навички, ставлення тощо, тобто декомпозиції на результати навчання.

Таким чином оцінювання компетентностей насправді зводиться до оцінювання результатів навчання. Однак в умовах відсутності стандартів - освітніх чи професійних, - цей підхід може нести ризики систематичних помилок в оцінюванні, які впливають із обраного методу декомпозиції та врахування ваги кожної компоненти у підсумковій оцінці.

Сучасна парадигма компетентнісно орієнтованого оцінювання передбачає оцінювання результатів навчання в умовах робочого місця або максимально наближених до виконання трудових функцій.

Незважаючи на дещо різні технологічні підходи до компетентнісно орієнтованого оцінювання у вищій (Creatrix, 2021). та професійні (професійно-технічній) (UNEVOC-UNESCO, 2021) освіті, основними ознаками такого оцінювання є:

оцінювання відбувається на основі стандартів (освітніх, професійних, стандартів оцінювання);

оцінювання передуює певна форма самооцінювання здобувача;

процедура оцінювання носить комплексний характер і передбачає як демонстрацію необхідних знань, так і демонстрацію вмінь із спрямуванням на досягнення заданого результату трудової діяльності;

оцінювання завершується висновком про здатність здобувача виконувати певну роботу чи далі навчатися.

Висновки

Після тривалого захоплення академічної спільноти ідеями компетентностей та компетентнісно орієнтованого навчання та оцінювання і пошуками адекватного та юридично

визначеного поняття компетентності у міжнародній практиці і праві дано чітке визначення компетентності як здатності особи застосовувати результати навчання для досягнення поставлених цілей. При цьому поняття результатів навчання слід трактувати ширше, аніж сукупність знань, умінь, навичок, включаючи інші важливі характеристики особи - цінності, ставлення тощо. Важливою характеристикою результатів навчання є їхня вимірюваність і можливість оцінювання.

Стандарти освіти і професійні стандарти, на підставі яких присвоюється кваліфікація, мають бути описані у термінах результатів навчання.

Під компетентністю особи слід розуміти її здатність застосовувати результати навчання до досягнення поставлених цілей. Таким чином компетентність особи може бути оцінена за результатами її подальшого навчання або професійної діяльності.

Компетентнісно орієнтоване навчання передбачає формулювання цілей навчання при розробленні освітніх програм, які сприятимуть подальшій діяльності особи і бути компетентною у певному виді діяльності.

Розмежування понять «результати навчання» і «компетентності» відкриває шлях до підготовки якісних освітніх та професійних стандартів та розроблення надійних інструментів оцінювання результатів навчання та відповідно присвоєння кваліфікацій. Для вищої освіти ці висновки є критично важливими. Університети надають перш за все освітні кваліфікації, дуже рідко - професійні. Однак успішність випускника буде визначатися тим, як він побудує свою кар'єру, в т.ч. як він зможе реалізувати себе на ринку праці. І ця успішність має забезпечуватися саме створенням якісних стандартів і методів оцінювання.

Бібліографічні посилання

- Вікіпедія. (2021). Компетентнісний підхід до навчання. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4
- Державний стандарт початкової освіти. (2018). Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
- Закон України «Про освіту». (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2008). *Українська енциклопедія освіти*. К.: Юрінком Інтер.
- Навичка. (1974). *Словник української мови: в 11 томах. Том 5*. <http://sum.in.ua/s/navyчка>
- Навык. (н.д.). *Толковый словарь Ушакова. Академик*. <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/867378>
- Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. (2011). Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
- Стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. (2019). Затверджено наказом Міністра освіти і науки України від 29.11.2019 р. № 1456. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>

- Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay Company.
- Skill. (n.d.). Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/skill>
- Colby, L.R., & Rose, L. (2019). *Competency-Based Education: A New Architecture for K-12 Schooling*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Council of EU. (2017). Council recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). *Official Journal of the European Union Information and Notices*. Volume 60 15 June 2017. p.15-28. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2017:189:FULL&from=EN>
- Clotilda, M. (2021). 10 things you need to know about Competency-based Assessments. *Creatrix campus*. <http://www.creatrixcampus.com/blog/10-things-you-need-know-about-competency-based-assessments>
- Competency-based learning. (05.14.14). *The glossary of education reform*. <https://www.edglossary.org/competency-based-learning>.
- Gervais, J. (2016). The operational definition of competency-based education. *The Journal of Competency-based Assessments*, 1, 2, 98-106. DOI: 10.1002/cbe2.1011
- ISCED, UNESCO. (2011) International Standard Classification of Education (ISCED) 2011. <http://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-isced>.
- Kennedy, D. (2007). *Writing and Using Learning Outcomes A Practical Guide*. Quality Promotion Unit, UCC, 2007. 53 p. <https://cora.ucc.ie/handle/10468/1613>.
- Merriam_Webster, (2020). Merriam Webster dictionary. Competency. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/competency>
- Preston, J. (2017). *Competence Based Education and Training (CBET) and the End of Human Learning: The Existential Threat of Competency*. Springer, 119 p.
- UNEVOC-UNESCO. (2021). Competence based assessment. <https://unevoc.unesco.org/home/Competency+Based+Assessment>
- Wikipedia. (2021). Skill. <https://en.wikipedia.org/wiki/Skill>
- Wikipedia. (2021a). Competence. [https://en.wikipedia.org/wiki/Competence_\(human_resources\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Competence_(human_resources))
- Wikipedia. (2021b). Competence-based learning, https://en.wikipedia.org/wiki/Competency-based_learning
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66 (5), 297-333.

References:

- Wikipediia, (2021). Kompetentnisnyi pidkhid do navchannia [Competence approach to learning]. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4 [in Ukrainian].
- Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [State Standard of primary education]. (2018). Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87.

- <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> [in Ukrainian].
- Kremen, V.H. (red.). (2008). *Ukrainska entsyklopediia osvity* [Ukrainian Encyclopedia of Education]. K.: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
- Navychka [Habit]. (1974). *Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh*. Tom 5. <http://sum.in.ua/s/navychka> [in Ukrainian].
- Navyik [Skill], (n.d.). *Tolkovyy slovar Ushakova*. Akademik. <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/867378> [in Russian].
- Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii [On approval of the National Qualifications Framework]. (2011). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1341. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 «Doshkilna osvita» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Standard of higher education. Specialty 012 "Preschool education" for the first (Bachelor) level of higher education]. (2019). Zatverdzheno nakazom Ministra osvity i nauky Ukrainy vid 29.11.2019 r. № 1456. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf> [in Ukrainian].
- Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay Company.
- Cambridge Dictionary, (2020). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/skill>
- Colby, L.R., Rose, L. (2019). *Competency-Based Education: A New Architecture for K-12 Schooling*. Cambridge, Massachussets: Harvard University Press, 2019. – 232 p.
- Council of EU, (2017). Council recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). Official Journal of the European Union Information and Notices Volume 60 15 June 2017. – p.15-28. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2017:189:FULL&from=EN>
- Creatrix, (2021). 10 things you need to know about Competency-based Assessments. <http://www.creatrixcampus.com/blog/10-things-you-need-know-about-competency-based-assessments>
- Ed.Glossary, (2020). <https://www.edglossary.org/competency-based-learning>.
- Gervais, J. (2016). The operational definition of competency-based education. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/cbe2.1011>
- ISCED, UNESCO. (2011) International Standard Classification of Education (ISCED) 2011. <http://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-isced>.
- Kennedy, D. (2007). *Writing and Using Learning Outcomes A Practical Guide*. Quality Promotion Unit, UCC, 2007.- 53 p. <https://cora.ucc.ie/handle/10468/1613>.
- Merriam_Webster. (2020). Merriam Webster dictionary. Competency. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/competency>

- Preston, J. (2017). *Competence Based Education and Training (CBET) and the End of Human Learning: The Existential Threat of Competency*. Springer, 2017. 119 p.
- UNEVOC-UNESCO. (2021). Competence based assessment. <https://unevoc.unesco.org/home/Competency+Based+Assessment>
- Wikipedia. (2021). Skill. <https://en.wikipedia.org/wiki/Skill>
- Wikipedia. (2021a). Competence. [https://en.wikipedia.org/wiki/Competence_\(human_resources\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Competence_(human_resources))
- Wikipedia. (2021b). Competence-based learning, https://en.wikipedia.org/wiki/Competency-based_learning
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66 (5), 297-333.

Стаття надійшла до редакції 05.11.2021

Прийнято до друку 8.12.2021

Qualifications, learning outcomes and competencies. Terminological problems

Kovtunets Volodymyr, Candidate of Physical and Mathematical Sciences (PhD. in Math), Associate Professor, National Qualifications Agency, Deputy Chairman, Ukraine

Polishchuk Nadiya, Candidate of Philological Sciences (PhD. in Philology), Associate Professor, Kyiv National University of Theater, Film and Television named after Ivan Karpenko-Kary, Associate Professor, Ukraine

65

The study of modern approaches to terminology in the system of qualifications, education and assessment is based on language sources in Ukrainian and English, legal documents of Ukraine and the European Union. The authors argue that in accordance with the legislation of Ukraine and the legislation of the European Union and the view of modern researchers of the purpose of learning, the results of the learning process should be formulated in terms of learning outcomes, not in terms of competencies. Competence in this sense means a person's ability to apply learning outcomes to achieve certain goals. The strict separation of learning outcomes and competencies has been confirmed by ISO standards and the new version of the European Qualifications Framework (2017). Learning outcomes should be interpreted much more broadly than the amount of knowledge and skills, they may include values, attitudes and so on. This approach is partially supported by the new legislation of Ukraine on education (2014-2017). Ukrainian law requires that learning outcomes be measurable.

An important remark concerns the interpretation of the term skills in Ukrainian. The Ukrainian language implies two meanings of this term: the skill as the ability to perform an activity that requires some thought and planning ("uminnia"), and the skill as the ability to perform the simplest stereotypical action, which becomes a habit ("navychka"). This feature of the Ukrainian language is reflected in the laws and allows to assess skills more elegant.

Excluding competencies from the list of learning outcomes does not deny the importance of competency-based learning and competency assessment, but helps to clarify these approaches.

Key words: *learning outcomes, competence, knowledge, skills, competence education, competence assessment, education, higher education, vocational education.*